

ADOLF SCHIEL EN DIE DUITSE KOMMANDO

deur

MELT VAN NIEKERK.

Voorgelê as gedeeltelike
nakoming van die vereistes
vir die

GRAAD VAN MAGISTER

in die

FAKULTEIT VAN LETTERE EN WYSBEGEERTE.

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA.

PRETORIA

MEI, 1949.

AS 'N BLYK VAN EERBIED EN
HOOGAGTING OPGEDRA AAN MY
OUERS, KAPT. EN MEV. MELT
VAN NIEKERK, D.T.D., AAN WIE
EK SOVEEL DANK VERSKULDIG IS.

I N H O U D.

	<u>Bladsye.</u>
Lys van afkortings	(iv)
Dankbetuiging	(v)
Voorberig	1.
HOOFSTUK I: ADOLF SCHIEL. Oorsig van sy Lewe: 1858-1898	4.
HOOFSTUK II: ADOLF SCHIEL EN DIE VOORSPEL TOT DIE TWEEDE VRYHEIDSTRYD. 1898-1899.	34.
HOOFSTUK III: DIE ONTSTAAN VAN DIE DUITSE KOMMANDO	56.
HOOFSTUK IV: DIE ONTWIKKELING VAN DIE DUITSE KOMMANDO	87.
HOOFSTUK V: VELDDIENS VAN DIE DUITSE KOM- MANDO. Afskeid en die Tog na die Grens	106.
HOOFSTUK VI: DIE TOG OOR DIE GRENSE EN ELANDSLAAGTE	136.
HOOFSTUK VII: DIE LOTGEVALLE VAN DIE DUITSE VEGKORPSE IN DIE TWEEDE VRY- HEIDSTRYD NA ELANDSLAAGTE	152.
BYLAAG I: EDE: A. Oorlogseed B. Ampseed C. Eed van neutraliteit D. Eed van naturalisasie E. Spesiale Burgereed	177. 178. 179. 180. 181.
BYLAAG II: Uitrusting en Beraming van uitgawes verbonde aan die oprigting van die Duitse kommando.	182.
BYLAAG III: Naamlys van Manskappe wat op een of ander tydstop in die Duitse kommando of daaropvolgende Duitse korpse ge- dien het	188.
LITERATUUR EN BRONNELYS	195.

LYS VAN AFKORTINGS.

(Vir verduideliking van argiefverwysings (b.v. C.R., GR., G.CR. ens. ens.), sien Literatuur en Bronnelys).

adm.	-	administrateur.
art.	-	artikel.
asst.	-	assistent.
bv.	-	byvoerbild.
genl.	-	generaal.
H.T.D.	-	Hoof van Telegraaf Departement.
H.v.G.	-	Hoof van Gevangeniswese.
Jhb.	-	Johannesburg.
Kab.	-	Kabinet.
K.G.	-	kommandant-generaal.
kol.	-	kolonel.
kom.	-	kommandant.
L.E.V.	-	Lid van die Eerste Volksraad.
lt.)	-	luitenant.
luit.)	-	
lt.kol.	-	luitenant kolonel.
L.T.V.	-	Lid van die Tweede Volksraad.
L.U.R.	-	Lid van die Uitvoerende Raad.
mag.-meester	-	magasynmeester.
nat.-kom.	-	naturellekommissaris.
O.SS.	-	onder-staatssekretaris.
O.V.S.	-	Oranje-Vrystaat.
p.	-	pagina.
pp.	-	paginas.
pres.	-	president.
priv. sekr.	-	private sekretaris.
prov. kom.	-	proviandkommissie.
R. en O	-	Rus- en Ordekommissie.
reg.	-	regering.
R.V.R.	-	resident-vrederegter.
S.A.R.	-	Suid-Afrikaanse Republiek.
sekr.	-	sekretaris.
Sk. Org.	-	Skandinawiese Organisasie.
spes.	-	spesiale.
spes. reg. kom.	-	spesiale regterlike kommissaris.
SS.	-	Staatssekretaris.
SS.(Kab.)	-	staatssekretaris. Afdeling kabinet.
sts. pres.	-	staatspresident.
Supt. van nat.	-	superintendent van naturelle.
Tvl.	-	Transvaal.
Uitv. Raad.	-	Uitvoerende Raad.
verantw.	-	verantwoordelike.
vkt.	-	veldkornet.
voedingskom.	-	voedingskommissie.
vol.	-	volume.
wnd.	-	waarnemende.
Z.A.R.	-	Zuid-Afrikaansche Republiek.

DANKBETUIGING.

Soveel welwillende persone het direk en indirek bygedra om die navorsing wat aan hierdie studie verbonde was te vergemaklik en te bevorder, dat ek graag van hierdie geleentheid gebruik wil maak om hul almal hartlik te bedank vir die welwillende en onbaatsugtige hulp wat hulle verleen het.

Allereers 'n woord van dank aan my ouers vir hul voortdurende aanmoediging in my studies en hul liefdevolle belangstelling in my werk. Dit het van hulle ook baie opofferingsgeverg.

Aan professor doktor A.N. Pelzer onder wie se toesig ek die verhandeling geskrywe het, wil ek my dank betuig vir sy wyse leiding en die moeite wat hy gedoen het om die voltooide werk selfs gedurende sy vakansietyd na te gaan.

Ek mag nie nalaat om mejj. Babsie Coetzee en Cora Rheeders, tiksters van die Raad van Beheer oor die Mielienywerheid en mej. Veronica Erasmus van die Staatsargief, wat hierdie verhandeling in hul kosbare vryetyd getik het, hartgrondig te bedank nie. Elke navorsers sal weet watter groot klip hulle uit my pad gerol het. Hul netjiese werk het die taak van die eksaminator baie veraangenaam en die waarde van die verhandeling verhoog.

Verder 'n spesiale woord van dank en waardering aan mej. E.M. Ras van die Departement van Bosbou, wat my op onvermoede wyse bygestaan het met die afneem van tallose berigte uit nuusblaasie, die rangskikking en indeksing van Bylaag III en die lees van die tikproewe wat ure in beslag geneem het.

Dan is daar nog die persone wat my van waardevolle inligting voorsien het. Hulle word almal hartlik bedank vir hul hulp. In besonder wil ek mev. P.E.K. Hansen (dogter van wyle lt. kol. Adolf Schiel) van Piet Retief, bedank vir die waardevolle dokumente en foto's van haar vader wat sy tot my beskikking gestel het. Ook haar broer mnr. Anton Schiel van die Ou Museum te Pretoria, het baie moeite gedoen om besonderhede oor sy vader vir my in te win. Ek is baie dankbaar vir sy hulp.

Mnr. Lothar Kunze, een van die laaste aanvoerders van 'n Duitse korps, lewe gelukkig nog en is tans in Johannesburg woonagtig. Sy relaas van die lotgevalle van sy korps was baie interessant en nuttig. Oom Willie van den Berg, 'n certydse tweede klerk onder Adolf Schiel as hoof van gevangeniswese, het

al/.....

al die pad van Spelonke in die Zoutpansbergdistrik na Pretoria afgereis om waardevolle inligting aan my te bring. Aan hul elbei wil ek baie dankie sê.

Vervolgens 'n woord van dank aan mnr. G.J. van Eck, vertaler van die Stadsraad van Pretoria, wat goedgeunstig onderneem het om die verhandeling taalkundig te kontroleer. Dr. J. Ploeger van die redaksie van die „Volkstem“ wil ek bedank vir die baie sekondêre werke wat hy uit sy persoonlike boekery tot my beskikking gestel het.

My hoof, dr. Coenraad Beyers, hoofargivaris van die Unie van Suid-Afrika moet ek bedank vir sy gedurige aansporing en belangstelling. Ek is ook dankbaar vir al die hulp en goeie wenke van al my ander kollegas in die Staatsargief te Pretoria. Ek moet egter 'n spesiale woord van waardering aan die brandkameropsigtors, mnr. F.P.A. Pieterse en mnr. H. Bronkhorst rig, wat vir maande aaneen hul etensure opgeoffer het om my behulpzaam te wees met die opspoor van honderde dokumente.

Laaste maar nie die minste nie wil ek graag met hierdie werk 'n beskeie kransie op die graf van wyle professor doktor I.D. Bosman lê, onder wie se leiding ek die studiekursus wat die verhandeling voorafgegaan het aan die Universiteit van Pretoria gevolg het. Die gedagte aan die onderwerp wat in hierdie verhandeling benader word, het van hom uitgegaan. Hy was nie alleen die leermeester nie, maar die vriend van elke student en sy lewe en arbeid is vir my en elkeen 'n navolgingswaardige voorbeeld en 'n besieling.

DIE SKRYWER.

VOORBERIG.

Dit was die oorspronklike doel om in hierdie verhandeling 'n volledige relaas van die Duitse vrywilligers se aandeel aan die Tweede Vryheidstryd van die Afrikanervolk te verstrek. Namate die navorsing gevorder het, het dit allengs duidelik geword dat die lotgevalle van die Duitsers na die verpletterende neerlaag van assistent-generaal J.H.M. Kock se mag te Elandslaagte, nie meer geskei kan word van die geskiedenis van al die vreemdelingskorpse wat aan die Boerekant geveg het nie. Daarna is die vreemdelinge almal oor dieselfde kam geskeer, al het die meerderheid in afsonderlike korpse voortgeveg. Dit sou dus ongewens en ook onwetenskaplik wees om die geskiedenis van die Duitse korpse uit die groter verband te ruk en dit afsonderlik te probeer beskrywe.

Die aandeel en die lotgevalle van die vreemdelinge wat aan die Boere se stryd om die onafhanklikheid en voortbestaan van hul land deelgeneem het, is van soveel belang en bring sulke interessante en betekenisvolle feite aan die lig, dat dit skrywer se voorneme geword het om 'n omvattende werk oor die aandeel van alle vreemdelinge in die Tweede Vryheidstryd vir die doeleindes van 'n doktorsale proëfskrif die lig te laat sien. Daarin sal die Duitsers 'n prominente plek inneem. Na die veldslag te Elandslaagte het twee groot afsonderlike Duitse korpse ontstaan: die korps van kommandant Paul Krantz in Natal en die korps van kommandant Von Albeyll wat diens gedoen het in die Kaepkolonie (Colesberg) en in die Oranje-Vrystaat. Fritz Brall het von Albeyll spoedig opgevolg as kommandant van laasgenoemde korps en hy is op sy beurt later deur kommandant Richard Runck vervang. Elkeen van die korpse het 'n groot deel van die kryg meegemaak. Uit hul geledere het weer nuwe korpse ontstaan soos byvoorbeeld die Duitse verkennerkorps van dr. R. Krieger; die Duitse korps van Lothar Kunze; die Duitse verkennerkorps van C. Lorenz en nog 'n verkennerkorps van veldkornet H.D. Meyer. Baie Duitsers het ock by Boerekommando's of ander vreemdelingskorpse aangesluit. In die tweede Ierse brigade van kolonel A. Lynch was 'n afsonderlike Duitse korps of afdeling onder aanvoering van ene dr. M. Schiele. Die rol wat al die genoemde Duitsers in die Tweede Vryheidstryd vervul het, is vanselfsprekend so groot dat dit nie in die beperkte omvang van 'n M.A.-verhandeling afdoende behandel kon word nie.

Daarby/....

Daarby was dit wenslik om die gordyn 'n bietjie voor die lewe van Adolf Schiel op te lig. Hy was die groot gees en die inspirasie agter die Duitse beweging van 1899 en het die Duitsers tot die daad aangespoor. Hy het ook 'n baie belangrike rol oor 'n tydperk van 23 jaar en op verskillende terreine in die groei en ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse Republiek vervul. Sy herinnerings is opgeteken in sy werk: „23 Jahre Sturm und Sonnenschein in Südafrika“. Dit is egter in 'n vreemde taal geskrywe en dus nie vir almal wat 'n bietjie meer oor hom wil weet, toeganklik nie. Daarby laat sy geheue hom dikwels in die steek en is sy werk ook nie volledig nie. Nuttige aansuiwerings en aanvullings kon derhalwe deur 'n deeglike gedokumenteerde oorsig van sy loopbaan gemaak word. Die ontstaan van die Duitse kommando om die Boere in hul stryd op lewe en dood met die mauser behulpsaam te wees, was maar een van Adolf Schiel se wenke aan die Regering. In sy ander voorstelle kon Adolf Schiel nie veel vermag nie. Hy kon slegs vermaan en op spoedige optrede van die Regering aandring en op leentes en gebreke wys. In die Duitse kommando kon hy egter self tot aktiewe en energieke optrede oorgaan en sy lewe selfs op die vryheidsaltaar van sy aangenome vaderland lê. Die einde van sy Duitse kommando en sy gevangeneneming te Elandslaagte het ook die einde van Adolf Schiel se vrugbare rol in die Suid-Afrikaanse Republiek aangedui. Die blootstelling gedurende die nag wat hy gewond tussen die klippe in die reent gelê het, was verantwoordelik vir sy vroeë dood in 1903.

In hierdie verhandeling word derhalwe 'n volledige gedokumenteerde oorsig van Adolf Schiel se werk en lewe in die Suid-Afrikaanse Republiek aangebied en besondere klem word gelê op die Duitse kommando wat deur hom in die lewe geroep is. Die geskiedenis van die Duitse kommando wat in Junie 1899 ontstaan en op die slagveld te Elandslaagte op 21 Oktober 1899 beëindig is, word volledig in hierdie verhandeling beskrywe en is so deeglik as moontlik gedokumenteerd. In die laaste hoofstuk word in breë trekke die verdere lotgevalle van die Duitsers kortliks aangedui.

Die enigste slotsom waartoe 'n mens kan geraak na bestudering van die feite, is dat die Duitse kommando soos Adolf Schiel dit oorspronklik beplan het, 'n belangrike faktor en 'n groot hulp in die stryd kon gewees het. Ongelukkig is die kommando egter deur onderlinge twis, naywerige leiers en gebrek aan samewerking jammerlik in afsonderlike byna betekenislose korpse opgebreek. Van die hoogggeroemde Duitse dissipline merk 'n mens weinig of niks. Sodra Adolf

Schiel/.....

Schiel sy rug gedraai het, het die Duitsers totaal hande uitgeruk en baie moeilikheid veroorsaak. Nadat Schiel heeltemal van die toneel verdwyn het, het die aanvoerders van die nuwe Duitse korpse ook dieselfde moeilikheid met ongehoorsame en weerspannige manskappe ondervind. Dit was eenvoudig bykans onmoontlik om hul korpse bymekaar te hou en ontvredenheid en muitery was gedurig aan die orde van die dag.

Soos in die geval van die meeste ander vreemdelingskorpse het die vaderlandsliewende en lofwaardige optrede van die Duitsers, wel getuig van hul geloof in die regverdigheid van die Boeresak; van hul opoffering en gewilligheid om die Suid-Afrikaanse Republiek vrywillig in die bloedbad by te staan, maar 'n onmisbare en betekenisvolle faktor wat van beslissende belang op een of ander tydstip of stadium in die oorlog was, was die Duitse kommando of geeneen van die Duitse korpse nie.

Pretoria.
Januarie, 1949.

Die Skrywer.